

переважно використовувалися для купівлі дорогих товарів. війна змінила споживчий попит. клієнти перейшли від купівлі розкішних товарів у кредит до задоволення своїх базових потреб.

Під великим питанням й спроможність позичальників обслуговувати раніше взяті позики. Це є наслідком зменшення доходів, та руйнуванням заставного майна. Все це стане причинами падіння якості кредитного портфелю. Звісно, що динаміка кредитного портфеля різниться за кредитними продуктами, регіонами та від банку до банку. Зокрема, обсяги незабезпечених споживчих кредитів зростали, автокредитів та іпотечних – надалі скорочувалися. За свідченнями банків, обсяги кредитування у західних областях та місті Києві відновлюються швидше, ніж у східних та південних регіонах.

Оскільки кредитний ризик залишається ключовим для банків, НБУ розпочинає оцінку стійкості банків та банківського сектору для з'ясування реальної якості кредитного портфеля та оцінки ймовірної потреби у капіталі. Цьогоріч оцінку пройдуть 20 найбільших фінустанов. На початку 2024 року банки, у яких буде виявлено потребу в капіталі, складатимуть програми заходів для відновлення капіталу. З урахуванням поточних результатів сектору ключовим заходом має стати забезпечення операційної прибутковості [2].

Список використаних джерел:

1 Рац, О. (2023). Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-67>

2 Огляд банківського сектору Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-05.pdf?v=4

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ: ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕШКОДИ

ЦИБУЛЬСЬКА Елеонора Іванівна,

канд. екон. наук, доцент,

КОВАЛЕНКО Марія Ігорівна,

здобувач вищої освіти

Харківський гуманітарний університет

«Народна українська академія»

Економіка країни та вітчизняний бізнес перебувають у складному становищі, оскільки російське військове вторгнення в Україну йде повним ходом. Україна в перший рік війни втратила близько 30% економіки, 3,5 млн. робочих місць. Війна коштує Україні близько 2 трлн. грн, тобто весь бюджет держави в мирні часи [1]. Вітчизняні бізнес-структури також зазнали значних

фінансових втрат та збитків. Так за даними досліджень команди Kyivstar Business Hub у 35% великих та у 35% середніх бізнес-структур прибутки під час воєнного конфлікту скоротилися на 20–50% [2]. Це може свідчити про те, що значно знизився попит на продукцію та послуги бізнесу, бо майже 10 млн. населення України опинилися за кордоном в статусі вимушених переселенців. У решти населення, яка залишилася в Україні, значно знизилася платоспроможність, бо вони втратили роботу. Більшість населення України не в змозі дозволити собі витратити на своє існування суми, які витрачалися до війни. Тому вітчизняний бізнес зіткнувся з проблемою падіння обсягів продажу своєї продукції та послуг. В той же час витрати вітчизняного бізнесу значно зросли за рахунок зростання темпів інфляції, цін на паливо, тарифів на електроенергію, витрат на технічне обслуговування, ремонт та відновлення виробничих потужностей та енергетичної інфраструктури в результаті ворожих пошкоджень, значні фінансові витрати на підтримку своїх працівників. Що стосується фінансових збитків, то у 22% великих бізнес-структур вони склали від \$ 200 тис. до \$ 1 млн., у 22% середніх бізнес-структур – від \$ 200 тис. до \$ 1 млн. ; у 28% малого бізнесу – від \$ 50 тис. до \$ 200 тис. [2]. Про масштаби втрат більше розповідають представники бізнес-структур малого та середнього бізнесу, бо для них це суттєві втрати, які дуже важко подолати в сучасних умовах. Для представників великого бізнесу з мільярдними оборотами втрата в \$ 1 млн. не відчувається катастрофічною.

Деякі вітчизняні бізнес-структури під час війни були змушені переїхати закордон або в безпечніші регіони, тому що їх виробничі потужності були зруйновані, або опинилися на непідконтрольній території. Решта вітчизняних бізнес-структур релокацію не проводила, тобто 86% мікрокомпаній, 88% малих компаній, 77% середніх компаній, 79% великих компаній працюють там, де і до воєнного вторгнення [2], тобто 4/5 всіх бізнес-структур не робили релокацію.

Більшість українських бізнес-структур прийняла виклики зовнішнього середовища та зуміла досить гнучко пристосуватися до ситуації і продовжує працювати. Так станом на кінець літа 2022 року 20% мікрокомпаній працює без змін, як і до війни. Серед малого бізнесу статистика трохи інша: 25% малих компаній ведуть свою діяльність без обмежень, як і до початку воєнного вторгнення. Більш ніж 33% суб'єктів господарювання середнього бізнесу функціонують у звичному довоєнному режимі. За статистикою воєнні дії не порушили режим роботи майже половини компаній великого бізнесу (49%) [2]. Приведені цифри дозволяють зробити висновок, чим більший розмір бізнес-структури, тим легше вона адаптується до кризи, що пояснюється значним запасом фінансової міцності бізнес-структури. У малого та середнього бізнесу такого запасу фінансової міцності не має, тому вони більш боляче переживають цю ситуацію і знаходяться в кризовому стані довше.

Є певні перешкоди, що заважають вітчизняному бізнесу відновити та розвивати свою подальшу діяльність в умовах війни: руйнація бізнес-структури та пошкодження обладнання через бойові дії; знаходження потужностей бізнес-структури на окупованій території; збільшення цін на

пальне; порушення логістики; проблеми з постачанням; відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів; зниження попиту; рейдерство; зменшення об'ємів продажу; обмеження з безпеки (комендантська година, воєнні дії); зупинка будівельного бізнесу; заборона виїзду за кордон деяких категорій населення; значні фінансові витрати на підтримку своїх працівників; інфляція [2].

Ті підприємства, що якимсь чином пристосувалися до зовнішніх викликів в умовах війни стикаються з такими перешкодами, як: не прогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку (46,6%), відсутність достатнього капіталу (39,4%)[3].

Аналіз функціонування вітчизняних бізнес-структур в умовах війни показав, що великий бізнес легше адаптується до викликів зовнішнього середовища за рахунок достатнього запасу фінансової міцності, накопленого ще до війни, чого не скажеш про мікро-, малий та середній бізнес. В зв'язку з цим уряду потрібно зробити акцент на пільгах для малого та середнього бізнесу та здійснити пошуку джерел для його підтримки та подальшої адаптації до викликів зовнішнього середовища в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Демченко О. Шмигаль заявив, що бізнес в Україні адаптувався в умовах війни. LB.ua [online].

URL:https://lb.ua/economics/2023/08/03/568371_shmigal_zayaviv_shcho_biznes_ukraini.html (дата звернення: 20.11.2023).

2. Дослідження стану українського бізнесу під час війни: як себе почувають середні, малі та великі компанії. Головна сторінка. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/doslidzhennya-stanu-ukrayinskogo-biznesu-pid-chas-vijny-yak-sebe-pochuvayut-seredni-mali-ta-velyki-kompaniyi> (дата звернення: 20.11.2023).

3. Підтримка бізнесу в умовах війни. Дія. Бізнес. Головна сторінка. URL: <https://business.diiia.gov.ua/wartime> (дата звернення: 20.11.2023).